

Justitiedepartementet

103 33 STOCKHOLM

Vårt datum: 2024-04-04**Vårt diarienummer:** ADM/2024/123**Ert datum:** 2024-02-23**Er beteckning:** Ju2024/00480

Kopia till Utbildningsdepartementet

Utkast till lagrådsremiss Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd

Centrala studiestödsnämnden (CSN) har inga synpunkter på förslagen, men vill framhålla följande.

I utkastet till lagrådsremiss saknas beskrivningar av hur förslagen om att utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ska kunna folkbokföras tidigare än i dag påverkar deras rätt till studiestöd. En sådan beskrivning hade kunnat ge en mer heltäckande bild av konsekvenserna av förslagen för studerande, kommuner, CSN och andra aktörer.

De konsekvenser för studiestödet och CSN som myndigheten ser beskrivs under rubrikerna nedan.

4.1 Utlänningar med tillfälligt skydd ska kunna folkbokföras tidigare

Studiestöd kan lämnas till vissa utländska medborgare under förutsättning att de är bosatta i Sverige (2 kap. 4 § och 3 kap. 4 § studiestödslagen (1999:1395)). Eftersom folkbokföring innebär ett fastställande av en persons bosättning (1 § folkbokföringslagen) bedömer CSN normalt att en person som är folkbokförd i Sverige också är bosatt här, se vidare om det under avsnitt 6.

Prövning av en utländsk medborgares rätt till studiemedel, studiestartsstöd och omställningsstudiestöd, extra tillägg och lärlingsersättning görs efter en ansökan. Prövningen av rätt till studiehjälp i form av studiebidrag för studier på gymnasieskolan aktualiseras dock för alla studerande som har personnummer i Sverige, så snart CSN får en skolrapport från en gymnasieskola om att de bedriver studier där. Förslaget om att utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ska folkbokföras innebär därmed att CSN får ett ökat inflöde av ärenden och prövning av utländska medborgares rätt till studiehjälp. CSN har under den korta remisstiden inte kunnat få fram

underlag för att ange hur många fler studerande i gymnasieskolan som kommer att folkbokföras och rapporteras.

CSN vill uppmärksamma att hurvida en person har rätt till studiestöd eller inte kan påverka deras rätt till andra ersättningar från t.ex. Försäkringskassan eller kommuner, såsom bostadsbidrag och underhållsstöd.

6 Rätten till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken

Studiestöd kan lämnas till vissa utländska medborgare under förutsättning att de är bosatta i Sverige (2 kap. 4 § och 3 kap. 4 § studiestödslagen).

CSN har i allmänna råd angett att vid bedömningen av om en person ska anses vara bosatt i Sverige bör bestämmelserna i 5 kap. 2-8 §§ socialförsäkringsbalken tillämpas. Bakgrunden till detta är att CSN:s tidigare praxis med krav på folkbokföring för att en person skulle anses ha varaktig anknytning till Sverige, av Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) ansågs inte var förenlig med EU-rätten.¹ CSN har därefter ändrat sin praxis och en person anses vara bosatt i Sverige om denne har sin egentliga hemvist (dvs. tillbringar dygnsvilan) här.² Det gäller alltså även om personen inte är folkbokförd i landet.

CSN har gjort bedömningen att socialförsäkringsbalkens regler om vem som kan anses vara bosatt i Sverige ska göras utifrån vad som framgår av förarbetena till socialförsäkringsbalken.³ Enligt dessa ska begreppet bosatt i största möjliga utsträckning användas i dess betydelse enligt normalt språkbruk och i möjligaste mån återspegla de faktiska förhållandena. Den enskildes normala vistelseort bör därför tillmätas avgörande betydelse för var han eller hon ska anses bosatt.⁴

Även om CSN vid bedömningen av vem som är bosatt i Sverige i första hand utgår ifrån socialförsäkringsbalken, tillmäts folkbokföring fortfarande betydelse eftersom det innebär ett fastställande av en persons bosättning (1 § folkbokföringslagen). För det fall att en utländsk studerande är folkbokförd i Sverige utgår CSN därmed normalt också ifrån att han eller hon är bosatt här. Endast om det finns andra uppgifter som talar för att den studerande trots folkbokföring inte har sin egentliga hemvist i Sverige gör CSN en annan bedömning. CSN har mot den bakgrunden vidare bedömt att studerande som har uppehållstillstånd med tillfälligt skydd inte ska ses som bosatta i Sverige

¹ ÖKS beslut 2012-12-03, dnr. 2012-04893.

² I allmänna råd till 3 kap. 23 § studiestödslagen, intagna i Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 2001:1) om beviljning av studiemedel, har CSN angett att vid bedömningen av om en studerande ska anses vara bosatt i Sverige bör bestämmelserna i 5 kap. 2-8 §§ socialförsäkringsbalken tillämpas. Tillämpningen av begreppet ”bosatt i Sverige” bör vara enhetligt och CSN har därför ansett att samma utgångspunkt ska gälla vid tillämpningen av 2 kap. 4 § och 3 kap. 4 § studiestödslagen vilket framgår av allmänna råd till dessa bestämmelser.

³ Konsekvensutredning med anledning av ändrade föreskrifter om utländska medborgares rätt till studiestöd, dnr. 2016-119-2034.

⁴ Prop. 1998/99:119 s. 89.

REMISSVAR

eftersom de inte är och inte heller ska folkbokföras här (4 § folkbokföringslagen (1991:481)). Denna praxis har också fastställts av ÖKS.⁵

Studiestöd är inte en socialförsäkringsförmån. Det förslag om att vissa personer trots att de har sin dygnsvila i Sverige och är folkbokförda här inte ska anses bosatta här för att inte omfattas av rätten till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner, får därmed inte automatiskt genomslag när det gäller studiestödet. De allmänna råd som CSN har beslutat är främst avsedda att ange att de som i socialförsäkringsbalken anses vara bosatta utan att vara folkbokförda här, även ska anses vara bosatta vid bedömningen enligt studiestödslagen. Att motsatsen skulle gälla är något som får bedömas utifrån studiestödslagens regler, dess förarbeten och ÖKS praxis.

För det fall att studerande som har uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ska folkbokföras i Sverige bedömer CSN att de också skulle kunna anses vara bosatta här. CSN kan därmed behöva bedöma om det finns särskilda skäl att bevilja dem studiestöd (2 kap. 4 § och 3 kap. 4 § studiestödslagen). CSN vill i det hänseendet uppmärksamma att det, mot bakgrund av vad lagstiftaren tidigare har uttalat, har funnits en praxis att bevilja flyktingar och alternativt skyddsbehövande eller deras familjemedlemmar studiestöd med hänsyn till särskilda skäl.⁶

CSN anser att det mot bakgrund av ovanstående är önskvärt att lagstiftaren tydliggör hur förslaget om att utlänningar med tillfälligt skydd ska folkbokföras påverkar studiestödet. Den beskrivning av CSN:s nuvarande prövning som framgår ovan innebär att CSN kommer att pröva rätten till studiestöd för utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd med utgångspunkten att de är bosatta i Sverige och bedöma om det finns särskilda skäl att bevilja dem studiestöd. Om avsikten är att utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd inte ska ha rätt till studiestöd bör det framgå av studiestödslagen. På så sätt skapas en tydlighet om vad som gäller och tillämpningen blir enhetlig för alla med sådana uppehållstillstånd, i likhet med vad som föreslås för rätten till socialförsäkringsförmåner.

10 Konsekvenser

CSN bedömer att förslaget innebär att myndigheten behöver pröva rätten till studie hjälp i form av studiebidrag vid studier på gymnasieskolan för fler utländska medborgare. Förslaget kan vidare innebära att fler utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ansöker om studiemedel, studiestartsstöd, extra tillägg och lärlingsersättning från CSN.

⁵ Se ÖKS beslut 2024-01-31, dnr. 2023-04128. I det aktuella ärendet hade den studerande tidigare varit folkbokförd och haft ett uppehållstillstånd som berättigar till svenskt studiestöd. Den studerande hade dock senare avregistrerats från folkbokföringen och beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd. ÖKS fann därmed att den studerande inte var bosatt i Sverige. Det kunde därmed inte komma i fråga att med hänvisning till särskilda skäl ändå bevilja studie hjälp.

⁶ Prop. 2005/06:134, s. 31 och 38-39 samt prop. 1971:81.

REMISSVAR

Beslut om detta remissvar har fattats av enhetschefen Jeanette Lundqvist efter föredragning av utredaren Alexandra Swenning och verksjuristen Cecilia Ljung. I arbetet med remissvaret har även verksamhetsutvecklaren Stefan Nilsson och studiestödsutredaren Linnéa Björklund Gustafsson deltagit.

Jeanette Lundqvist

Alexandra Swenning
Cecilia Ljung